

tomboló kaczajt, a vad tivornya fel-feltörő zűrös hahotáit! [...] Ez a vak fiu a bűn leányainak oltalma alatt áll. [...]

A teremben pokoli hőség uralkodik.

A vak fiu kipirult arccal, kábult fejjel ül a zongora mellett és ujjai eszeveszett, szilaj cancant vernek ki a billentyükön. Őt is megcsapta az a levegő, melytől elfonnyadnak a virágok, elalszik a szív és örök kárhozásra jut a lélek. [...] Ez nem tánc többé – ez örület! Ez nem nő – ez daemon! [...]

A hölgyek többé nem szépek, nem bájosak. Arcukon az égő pirosság – halálvirág; ajkuk bibora – mérget lehelő; szemeik villáma – bágyadt hazugság. Ezek a mesebeli piros almák: kívülről üde zománc, belül hamu. [...]

A helyiség még piszkosabb, a női törzsvendégek még jobban befészkeltek magukat és a billárd-asztalnál a terem legaljában oly arcokat és alakokat láthatni, melyek meghazudtolják, hogy századunk a műveltség és a népnevelés százada. Egy-egy arc, egy-egy alak, mintha az akasztófáról került volna le éppen. Itt sereglik össze éjente az a publikum, melyet legjobban a „facér”-szóval jellemezhetünk; munkakerülő mesterlegények, hűtlenségen ért és elcsapott boltossegédek és olykor oly szerencsétlenek is, kik saját vétségükön kívül elvesztették existenciájukat és a „véletlen”-ből éldegélnék ideig-óráig, míg ismét foglalkozásuk akad, vagy egészen elsülyednek, amint a véletlen magával hozza.

(Szentesi Rudolf [K. J.]: Budapesti rejtelmek. 2. köt. Budapest, 1874. 20., 21–22., 23–24., 26., 37–38., 47., 37.)

A három kadét

PILISI RÓZA

[...] A nagy manővereknek vége volt s a kadétek tisztvi vizsgára készültek, a három kadét kivételével, br. Ikári Pista, Oltássy Péter és a lengyel származású Hanibáll von Kotenyiczky. Ez a három ember már ép oly ismerős volt az egész fővárosban, mint a kaszárnnyában, nem is hívták őket másképp,

mint a három kadét, sőt, ha kettő ment el valamely nyilvános helyre, hármat véltek látni, azt mondták: jön a három kadét!

Ők maguk rossz vicceket faragtak, atya, fiú, szentléleknek nevezték el magukat; Hanibállt, kit az ezredestől lefelé a tiszt kar kadétnak hívott, ők atyának hívták egymás között, Ikári volt a fiú, s Oltássy a szentlélek. [...] Az ősz szépen röppent el. November közepéig csak ment valahogy; hol az egyik maradt adós a „Kék macská”-ban,⁹ melyet a régi Pest „Blaue Katz”-nak hívott, hol a másik: az egyik a három közül biztos adós maradt. A „Kék macska” előtt álló kocsisoknál is volt mindég kontó, noha azért szívesen hordták őket a Neugebäudebe, mert tudták, ha véletlen egyszer egy hónapban van pénze a kadétoknak, akkor van szünet. A számla törlesztése nélkül tíz-húsz forint borraalót adott bármelyik a három közül. Ikári báró ötvenet; egyszer egy százast dobott oda a Dummer Emerichnek, a híres fiakkeresnek, aki a legszebb „Wiener stancli” mellett ügetett vele haza; persze mindég hajnalban. [...]

A párbaj szigorúan végkimerülésig ment. Ikári a fején, keresztül a homlokon, le a bal szeméig kapott egy mély vágást. Ball a karján, a bordán át sebesült meg. Párbaj után kibékültek. Ikári csak színleg; szívből gyűlölni kezdte Hanibállt s titokban bosszút esküdött ellene.

Együtt vitték őket kórházba s egymás mellett levő ágyban helyezték el. Hanibáll jó szívvel tűrte fájdalmát. Ikári káromkodva, félt, ha netalán elcsúfítja arcát a vágás.

Oltássynak lassan múltak a napok, főképp este szomorú hatással volt rá. Már negyedik napja híven őrizte a kaszárnyát; kénytelen volt vele. Megmegvillant agyában, hátha egy este kiszöknék?

– [...] Csillapulj, szentlélek, a szökés nagy büntetéssel jár! Az igaz, szép szentlélek vagyok, ha nem merek kiosonni. Isten bizony, ha csakugyan szentlélek lennék, egyenesen a „Kék macská”-ba suhannék.

Szegény kis Janettem! Hogy vár ő engem minden este! Mégis illenék tudatni vele, mi történt velünk, hogy még tíz napig ne várjon, egyikünk sem jöhet. Írok neki még ma. Hogy is ne! Mégsem... nem ... semmit sem írok... Nem eresztem szabad szárnyra. Szinte hallom, most énekl:

„Ah ja, ah ja, ich bin immer so nett!
Die üppige¹⁰ kleine Janette!”

Képelem, hogy vár, éneklése közben is az ajtóra néz. Vár szerelmesen, híven, s ha látja, hogy már elmúlt az éjféli és én nem jövök, akkor elhagy

⁹ Lásd az 1. kötet jegyzetét a mulatóról!

¹⁰ Azaz: 'bujá'.

hűtlenül. Így szokott az lenni minden este. Vagy én, vagy más. És mégis belém szerelmes. A többit csak úgy, unalomból s pénzért tűri. Igaz, nekem is sok pénzem van, s ennek dacára tudom, enmagamért szeret. Hisz csak akkor más, ha én nem. Szóval, hű hozzám és szerelmes belém a maga módja szerint. Szerelem, te élet komikum!...

Végigsimogat a homlokát s csak úgy, ruhástul az ágyára feküdt.

– Janette jó leány – mondogatta – a lelke hófehér, a teste olyan, mint a márvány. Szép fekete szeme csupa tűz, csupa láng; s ha szénfekete haját összeborzasztja, akkor... ah... akkor olyan, mint egy ördög! Pfuj, Oltássy, milyen gondolatok fondorkodnak agyadban?! Nem kísérlenél meg egy szökést? Nem! Végére is csak tíz nap még, az nem a világ, aztán mindég a tied lesz a kis Janette...

Jobb is így – sóhajtott Oltássy – ebben a tíz napban spórolni fogok. Csakugyan; igaza volt Ikárinak, az a kék trikó piszkos már. Veszek neki egy rózsaszínű selyem trikót. Micsoda hatalmas lesz Janettenek a ... ezt ki sem merem mondani – abban a rózsaszínű trikóban! A lába, az a szép, pici lába, fekete atlasz cipőbe lesz bújtatva. Formás karjait lenge gáztüllel kell neki úgy láthatólag fednie. A jelenlegi dekoltázson is változtatnia kell. Nem engedem azt a mély kivágást, eltiltok minden frivolitást, s ha szeret, szót fogad. Ki tudja, hányan bámulják most is hókeblét! Ha erre gondolkodok, azt hiszem, meg kell őrülnöm. Ezt ki nem állod, Oltássy, szökj ki – suttogja magában – einmal ist keinmal!¹¹ Győződj meg, hogy csakugyan szentlélek vagy.

A gondolatot tett követte. Bevárta az éjjeli vizitet, mely ma jó későn jött. Alig hagyta el az inspekciós tiszt a szobát, Oltássy felkelt s sans-gêne lement a félemeletre; ott egy kis szoba volt; tele tiszt koffer és egyéb poggyással. Ennek a szobának egy pici kis ablaka volt, mely a Neugebäude háta mögé nézett. Ezen csak nagy nehezen lehetett attilában vagy blúzban kibújni. Erre szöktek ki ők hárman nem egyszer; de ezt az egéretat csak ők hárman ismerték, Ikári lelte fel. Teljes adjusztirungban nehéz volt kibújni, előre dobta tehát köpenyét és kardját s ezer kínok között bújt ki ő maga.

– Künn csak künn vagyok, de hogy fogok bemenni a „Kék macská”-ba? Biztosan benn ül valamelyik tiszttem! Ki fogom hívatni Janettet s elmegyünk valahová, esetleg nála töltöm az éjjelt. Öt óra előtt úgysem mehetek be a kaszárnyába, akkor váltakozik az őrs, beasonok s vége. Vajjon hány óra?

Zsebéhez kap.

¹¹ „Egyszer sem”, „soha”.

– Sapperment!¹² Az órám, a tárcám is az attilámban felejtettem! Mit csináljak?...

Gyalog – még pedig mellékutcákon – kell futnom, hogy legkésőbb fél egyre odaérjek. Paff! Bim... bam... most üti a tizenkét órát. Még megérem, valaki elcsípi az orrom elől Janettet.

Oltássy ahogy bírta, úgy szaladt össze-vissza az utcákon. El is tévedt vagy kétszer, de csakhamar észrevette. Oh, de mi történt, amint a „Kék macská”-hoz ért! Janette legvígabb kacagását hallotta! ... Egy fedett fiákkerben ült, s mellette Dorner kapitány, a kadétok tanára! Mintha kővé meredt volna Oltássy, úgy állt a kocsiközelében. Jól látta Janette ruhával fedett karjait, amint átöleli a kopasz Dorner kapitány nyakát... A kapitány repülőfélben levő civkerek után kapkodott. Szerencsére nem látta meg Oltássyt. Csak a Dummer Emerich, a fiakkeros, sokatmondólag köszöntötte a kadét urat.

Már rég elrobogott a fiakker s Oltássy a falnak támaszkodva sírt... Elsüllyedni, meghalni szeretett volna. Sírt, kacagott s a fejét verte kínjában.

– Hát mégis igazam van! A szerelem az élet komikum!...

Amint így töpreng, egy éjjeli pille szólította meg:

– Szegény kadét, miért sírsz? Miért kacagsz? A faképnél hagyott, akit szeretsz? Gyere, te bohó ifjú, majd én megvigasztallak. Komédia az egész, amiért te sírsz, csak hogy te tragikusan fogod fel.

– Szerencséd, hogy így beszélsz leány, mert téged ölnélek meg helyette. Téged, mert te tévelyedtél legelőbb az utamba. S te éjjeli madár, hogy mersz te a szerelemről beszélni? Te pénzért kapható, hervadt tubarózsa!

– Azt hiszed, kadét, mert az vagyok, aminek látszom, nincs szívem? Annyi szívem van, mint annak, akit most siratsz. Én is tudnék szeretni, ha engem szeretne valaki.

– Ebben igazad van. Ha téged szeretne valaki, téged, utcai leány... Keress ehhez egy vakot vagy bolondot!

– Magad mondod, téged választalak. Gyere, kísérj haza, egyedül félek hazamenni, a lakbérrel tartozom, s a lakásadóm azt mondta, ha egyedül jövök haza, nem ereszt be. Istenem, az utcán kell hálnom, ha velem nem jössz. Kérlek, könyörülj!

– Az utcán? – mondja Oltássy. – Akkor jut eszébe, hogy ő sem mehet be a kaszárnyába öt óra előtt. – Veled mennék, de egy megveszett hatosom sincs – mondja Oltássy –, még csak kapupénzre valóm sincs, aztán meg utállak.

¹² Hasonló értelemben használatos, mint a „Sakrament, a sakramentumát!” felkiáltás.

– Kapukulcsom van, s nem azért hívlak, hogy közeledjél hozzám, jobban nem utálhatsz, mint én utálok minden férfit, pénzed sem kell, de jer velem, mondom, félek, megver a lakásadóm.

– Ki vagy, te lány, s mivel hatsz reám, hangoddal-e vagy kék szemed s kísérteties alakod csábít, arcod halványasága talán? Nem tudok ellent állni hívásodnak, elkísérlek. Messze van lakásod?

– Messze is, nem is, ahogy vesszük. A Király utca végén, jobbra az utolsó házban, a földszinten lakom.

Egy ideig hallgatagon mentek egymás mellett.

– S mi a neved? – kérdezi Oltássy mélyen a lány szemébe nézve.

– Kún Márhának hívtak egyszer, aztán Virágos Mariska lett belőle, most már egyik sem vagyok. [...]

Mint egy médium, úgy szót fogadott a kadét, kardját karja alá szorítva, tapogatva ment végig a lány után a sötét sikátorforma folyosón. A konyhában egy pohárban méceses égett; s jobbra egy alacsony ajtót nyitott ki a leány, s hangosan mondta: ide, ide, kadét úr. A konyha közepén egy vörösbarna szatín függöny lógott, az előrésze a konyhának előszobául szolgált, a függöny háttere a lakásadónő lakhelye volt. Alig léptek a szobába, egy kócos vénasszony dugta be a fejét s félig alvó szemével a kadétra sandított.

A szoba bútorzata nem ért meg összes cókímókjaival húsz forintot s ezért napi hat forintot fizetett a szegény pára.

– Így ni, szolt Kún Mártha – foglaljon helyet, s mondja el, miért sírt ott az utcán?

– Csodás teremtése az utcának, most már magázol? – Milyen fenséges volt ebben a piszok szobában az a leány, igazán elfelejtette az ember, kinél van.

– Magáztalak, kadét? Elfelejtettem, hogy ezt mi nem szoktuk, mondd, kit sirattál ott az utcán?

– Hogy kit sirattam, azt, aki most a másé. Eh, ne hozd eszembe, mert ha rá gondolok, vad s dühös leszek.

– Ne epekedj azután, aki nincs – szól szomorúan a leány – a szerelem csal, sosem a tied az, akit szeretsz, mert ha igazán szerelmes vagy, megszáll a féltékenység ördöge, s már nem a tied a szerelmed, az ördöggel osztzkodol. Benned a kétség, hátha a másé, gondolod, s ha olyant szeretsz, aki a másé, az úgysem a tied. S ha a szeretőd most mással mulat, az sosem volt a tied, ne búsulj, kadét.

– Bölcselkedni is tudsz, nem csak az utcasarkon állni. Tudsz írni, olvasni, talán zongorázol is? Arcod elég intelligens hozzá s úgy hasonlítasz valakire, jer, ülj ide, mellém. S a kadét a rozzant kanapén, melyen végignyújtózott, helyet csinált a leálynak.

[...]

– [...] Kún István volt a nevelőapám, úgy tudom, örökbe fogadott s úgy 15 éves koromig nála voltam, vasúti őr volt a jó öreg, s a végzete is a vasút volt. Kún Istvánné, született Márton Mária volt a nevelőanyám, régen meghalt, sírba vitte a titkot, hogy én hol születtem.

– Nincsenek irataid, nem emlékszel valamire, mit gyermekkorodban láttál vagy hallottál? – kérdezi Oltásy gondoláiba mélyedve.

– Emlékszem egyre-másra, úgy hat éves koromig mindig fehér kis ruhákban jártam, halványkékkel díszítve, néhányszor egy nagyon szép asszony volt szegényes őrházunknál. Amikor jött, engem az ölébe vett s össze-vissza csókolt. Kúnné, ha csak lehetett, eltávolított ama szép nő közeléből, de a jó öreg Kún visszavitt a szobába, s a szép nő, kit grófnénak tituláltak, finom zsebkendőjével törölte le könnyeimet.

[...]

– A vonat elgázolta Kún Istvánt, és én arra ébredtem, hogy zaj, lárma volt kűnn. A vonatot megállították, a szegény, jó nevelőapámat darabokra ronsolva szedték össze...

[...]

– A jó Kúnt eltemették, s engem a nevelőanyám nővéréhez vittek.

Gedő Márton hivatalnok volt a postánál, s vajmi keveset volt otthon. Gedőné grófi házakhoz járt vasalni. Gedőné lánya, Rozina, szinte egy grófi háznál volt cseléd. Beleszeretett egy hivatalnok és elvette. [...] Gedőné lánya nemigen törődött a háztartással; nem is volt honn soha. Csak átöltözni jött haza s olykor az urát becézgette. Aztán jött-ment udvarlóival, ki tudja, hova. Én vittem a háztartás gondjait összes munkáival. Főztem, mostam, takarítottam; s ezekért jutalmul szidtak, rúgtak, piszkoltak reggel, délben és este. Egy ideig Gedő Márton is zsörtölődött velem, később elhallgatott, de nagyon furcsán nézett reám.

Jobban sértett a nézése, mintha megvert volna. Nem tudom, miért, de végzetlenül félttem tőle. Később azt is észrevettem, hogy szokatlan időben jár haza. Szinte kileste egyedülállétemet. Majd cirógatni kezdte arcomat. Egyszer meg is akart csókolni, de akkor félrelöktem és sírva szaladtam ki az udvarra, s addig be nem mentem, amíg honn volt Gedő...

... Egy ideig békében hagyott, úgyhogy újra visszanyertem bizodalma-
mat, s már nem félttem, noha valami kétes érzés folyton emésztett. [...]

– Nos és? – kérdezi a kadét izgatottan.

– Nos és... most ne nézz reám, kadét, mert szégyenletes, amit mondani fogok.

Két tenyerébe temetve arcocskáját az utca gyermeke, zokogva folytatta beszédét:

– Húsvéti ünnep előtt volt. Nekem sok volt a dolgom; kalácsot kevertem a szent ünnepre. Benn voltam a szobában. Észre sem vettem, oly lassan jött be Gedő. Már a konyhaajtót bezárta háta mögött. És most ne kérdezz, kadét... Gedő elvette mindenemet, amim volt... ez volt életem legszomorúbb napja!... [...]

– Ne sírj, Márta, nem vesztettél el mindent. Ha a lelked tiszta, jó és erkölcsös maradt, akkor még van a jövőben világod. A testi szűztelenség – az csak társadalmi kihágás; a lelki szűzesség: ez minden. [...]

– [...] Azt akarja tudni, ide hogy kerültem? Mikor visszajöttem Pestre, újra egyedül állva a világban, hogy hogy nem, már magam sem tudom, egy nővel ismerkedtem meg. Ez a nő egy ideig virágot árultatott velem, s ezért hívtak Virágos Mariskának. Ez a nő is zsarnok volt, ezt is ott hagytam. A rossz útra ő vezetett, s én ezen továbbhaladtam. Önálló akartam lenni, független, bármi áron. Istenem, önálló csak egy hónapig! Egy hétig vagy egy napig. Jóllakva, nem éhezve s nem más kuttyája lenni egyszer! Egy ideig élni, parancsolók és zsarnokok nélkül.

[...]

Mártha ledőlt a rozzant kerevetre, hol azelőtt a kadét ült és aludt. A megváltóról álmodott. Rózsás kertről s tövis nélküli rózsákról, melyeknek tövisét egy egész életen át tördelte...

Aludj, kis Mártha, aludj, veled van őrző angyalod! [...]

(Budapest, 1899. 10–52.)

Mademoiselle Vénus

PEKÁR GYULA

Odakint nehezen kezd szunnyadozni az éjfélutáni lázas, bűnös Párizs – köröskörül aludni készül már a legendás bohém Montmarte s nedves, fekete, szűk utcáit csak olykor veri fel nyugtalan álmukból valami mámoros cocotte-sikoly vagy valami duhaj műtermi nóta. A közeli boulevardon a mulatóhelyek éles villanófényében még tombol a beteges jókedv, de kéjes